

ЗАГАЛЬНА ШКОЛА

Малихін О.

завідувач кафедри теорії і практики навчання іноземних мов за професійним спрямуванням ДВНЗ «Криворізький національний університет», доктор педагогічних наук, професор

УДК 373.5.091.3

**СУТЬ І ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СТИЛЮ
НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ СУЧАСНИХ
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

У статті розкривається суть поняття «стиль навчальної діяльності учнів». На основі порівняльного аналізу західних та вітчизняних досліджень теоретично обґрунтовано існування особистісного та діяльнісного підходу щодо формування навчального стилю. Зазначено, що провідними дидактичними умовами формування стилю навчальної діяльності учнів є впровадження диференційованого підходу та поопераційно-системне формування загальнонавчальних умінь, які є компонентами навчальної діяльності.

Ключові слова: стиль навчальної діяльності учнів, дидактичні умови, загальнонавчальні вміння, індивідуалізація, диференціація.

Малыхин А.

заведующий кафедрой теории и практики обучения иностранных языков профессионального направления ГВУЗ «Криворожский национальный университет», доктор педагогических наук, профессор

**СУТЬ И ДИДАКТИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ СТИЛЯ
УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ СОВРЕМЕННЫХ
ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ**

В данной статье раскрыта суть понятия «стиль учебной деятельности учащихся». Основываясь на сравнительном анализе западных и отечественных исследований, теоретически доказано существование личностного и деятельностного подхода к проблеме формирования стиля. Отмечено, что основными дидактическими условиями формирования стиля учебной деятельности являются использование дифференцированного подхода и пооперационно-системное формирование общеучебных умений, которые рассматриваются как компоненты учебной деятельности.

Ключевые слова: стиль учебной деятельности, дидактические условия, общеучебные умения, индивидуализация, дифференциация.

Malykhin O.

head of the department of theory and practice of teaching foreign languages for professional purposes of state higher educational establishment «National University of Krivoy Rog»,

Doctor of Education, Professor

THE ESSENCE AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PUPILS' LEARNING STYLE FORMING AT COMPREHENSIVE SCHOOLS

This article analyses the conception of "pupils' learning style". Taking into account the comparative analysis of foreign and native researches, it is proved the existence of personal and active approaches to the problem of style forming. Among the didactic conditions the author emphasizes the following: differentiating of learning process and operational-systematic forming of general learning skills which are constituent elements of learning style.

Keywords: *learning style, didactic conditions, general skills, individualization, differentiating.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Пріоритетною метою сучасної середньої загальної освіти є розвиток творчої, самостійної та ініціативної особистості, яка може адаптуватися до плинних умов сучасного життя, конкурентної боротьби, стрімкого технологічного розвитку. Найважливішою передумовою активної участі учнів у навчальній діяльності є гуманістична спрямованість освіти, забезпечення особистісної значущості для кожного школяра процесу навчання. Науковці стверджують, що освіта набуває гуманістичної спрямованості, якщо в процесі навчання враховується стиль діяльності учнів, що зумовлює необхідність створення дидактичних умов організації навчальної діяльності на основі індивідуальних стилів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Проблемі формування стилю навчальної діяльності як психологічного явища присвячені дослідження К. Абульханової-Славської, М. Акімової, А. Байметова, Є. Клімова, В. Мерліна, Б. Теплова, М. Щукіна та ін. Стиль навчальної діяльності як засіб гуманізації та індивідуалізації освіти представлено в працях І. Задорожної, О. Кузнецової, О. Мацько, Н. Посталюк та ін. Проблеми індивідуалізації та диференціації освіти велику увагу приділяли І. Бех, С. Гончаренко, І. Унт, А. Фурман, О. Ярошенко та ін. Однак, недостатня кількість праць щодо аналізу зазначеної проблеми вимагає визначення суті поняття стиль навчальної діяльності та обґрунтування дидактичних умов його формування.

Виклад основного матеріалу. На основі гуманістичної освітньої парадигми навчальною діяльністю вважається активність суб'єкта спрямована на засвоєння способів навчальних дій та саморозвиток учнів у процесі її здійснення. Учені також підкреслюють, що центральне місце в цьому процесі відводиться учню, який виступає активним суб'єктом навчальної діяльності [6;11]. Коли учень є активним суб'єктом діяльності та має своє ставлення до такої діяльності, у нього формується власний стиль її виконання. Стійка система цілей, дій та операцій у ході діяльності є стилем [3]. К. Абульханова-Славська також наголошує, що стиль – це стійкі, узагальнені особливості виконання діяльності окремою особистістю, тобто те, як людина діє завжди [1, с. 159].

Вивчення й аналіз наукової літератури дозволяє говорити про однаковість учених, які наголошують, що стиль навчання – це усталена система способів здійснення навчальної діяльності, що обумовлена індивідуальними особливостями учня.

На думку Л. Вороніної, універсальними способами здійснення навчальної діяльності учнями є загальнонавчальні уміння (розумові, організаційні, інформаційні), які набувають суттєвого значення в процесі навчання для розвитку індивідуальних здібностей кожної людини [2, с. 21].

У контексті проблеми формування стилю навчальної діяльності учнів, загальнонавчальні уміння мають стати особистим надбанням кожного учня, а за умови систематичного і цілеспрямованого навчання сприятимуть становленню індивідуального стилю діяльності. Схарактеризуємо систематичний процес виконання навчальної діяльності так, як він представлений у працях Д. Ельконіна та В. Давидова, А. Маркової та ін. На їхню думку, перш ніж розпочати навчання учні мають зрозуміти і самостійно визначити цілі та задачі свого навчання. Після цього вони переходять до активних дій – способів та прийомів виконання своєї навчальної діяльності. В ході активної діяльності в учнів виникає потреба в умінні перевірити та оцінити себе, тому наступним компонентом навчальної діяльності є самоконтроль і самооцінка [6;11]. Згідно з їхніми уявленнями, навчальна діяльність учнів складається з таких компонентів як: навчальна задача, навчальні дії, самоконтроль і самооцінка. На нашу думку, навчальна діяльність має здійснюватися в єдності всіх її структурних компонентів.

Проте, значна кількість досліджень, як правило, присвячені лише одній із складових навчальної діяльності: мотивації (А. Маркова, Є. Ільїн, В. Онищук) навчальним умінням та навичкам (Ю. Бабанський, В. Гриньова, В. Лозова, В. Паламарчук та ін.), організації навчання (В. Бурак, В. Давидов, Н. Дайрі, Г. Сорока та ін.), рефлексії або самоконтролю (С. Гончаренко, Д. Ельконін, О. Савченко, Т. Шамова

та ін.). За такою роздробленістю досліджень зникає та цілісність навчальної діяльності, що покладена в її основу.

Західні психологи також звернулися до проблеми структурування навчальної діяльності. Так Д. Колб (D. Kolb) та Р. Фрай (R. Fry) стверджують, що вона складається з чотирьох стадій, а саме:

- ✓ наявність конкретного досвіду, що дозволяє ставити цілі;
- ✓ рефлексивне спостереження, що допомагає оцінювати та аналізувати новий матеріал, виявляти проблему;
- ✓ стадія концептуалізації, що стимулює учнів до вироблення власного способу дій та пошуку шляхів вирішення виявленої проблеми;
- ✓ стадія експерименту, що дозволяє учням використати отриманні способи дій у новій ситуації [10].

У ході здійснення такої діяльності в учнів формуються певні уподобання (переваги), зважаючи на які дитина виявляє успіхи на одній із стадій. Д. Колб детермінував такі переваги як стратегії. У своїй моделі вчений виділив чотири навчальні стратегії: конвергентну, дивергентну, асимілятивну, акомодативну, що відповідають вищезазначеним стадіям. Пізніше послідовники Д. Колба, учені П. Хоні (P. Honey) і А. Мамфорд (A. Mumford) схарактеризували зазначені чотири стратегії за спрощеною термінологією і назвали їх стилями: активіст, прагматик, теоретик та послідовник. Отже, можна стверджувати, що модель діяльності Д. Колба не заперечує загальноприйняту структуру навчальної діяльності в вітчизняній психолого-педагогічній науці і доводить, що показовим критерієм системності можна вважати стиль діяльності.

Розбіжності виявляються лише щодо особистісного та діяльнісного підходу до формування стилю, які характерні для західної та вітчизняної парадигми. Західні вчені вважали, що стиль – це система операцій, до яких схиляється людина під впливом своїх індивідуальних особливостей. Українські педагоги (І. Задорожна, О. Мацько) схильні аналізувати особливості цієї діяльності, в процесі якої утворюється стиль. На нашу думку оптимальним підходом щодо формування стилю навчальної діяльності учнів є вивчення впливу особистісних характеристик учнів на способи виконання цієї діяльності.

Процес формування стилю навчальної діяльності має за дидактичну мету розкриття індивідуальності учнів та повноцінний розвиток особистості, які мають стати їхньою власною внутрішньою потребою. Тому, першою і найважливішою умовою формування навчального стилю учнів є врахування індивідуальних можливостей та здібностей учнів і здійснення диференційованого підходу.

Впровадження диференціації навчання передбачає наявність у дітей одного класу різного рівня когнітивного розвитку. Диференціація дозволяє

(старші класи). На цьому етапі доцільно застосовувати узагальнюючі вправи (ігри різних типів, уроки звіти тощо) [7, с. 18-19].

Така поетапна система формування має дидактичний характер і сприяє формуванню загальнонавчальних умінь, які є компонентами стилю навчальної діяльності учнів.

Висновки. Зважаючи на викладене вище, можна зробити висновки, що навчальний стиль учнів – це система способів здійснення навчальної діяльності, що обумовлена індивідуальними особливостями суб'єктів цієї діяльності. Універсальними способами в ході навчання виступають загальнонавчальні вміння. Тому провідною умовою формування стилю навчальної діяльності є поопераційно-системне формування загальнонавчальних умінь. Значний вплив на процес становлення стилю навчальної діяльності мають індивідуальні особливості учнів. Важливою дидактичною умовою формування навчального стилю учнів є врахування індивідуальних можливостей та здібностей у процесі впровадження диференційованого підходу.

На нашу думку, перспективною може бути експериментальна перевірка зазначених умов у ході навчання у сучасних загальноосвітніх навчальних закладах.

Література

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299с.
2. Вороніна Л.П. Дидактичні принципи формування загальнонавчальних умінь учнів / Л.П. Вороніна // Педагогіка : Республіканський науково-методичний збірник. – 1990. – випуск 29. – 152 с.
3. Долгополова И.В. Стиль деятельности учителя младших классов и его связь с особенностями деятельности и индивидуальности учащихся. : дис. ... канд. псих. наук : 19.00.01. / И. В. Долгополова. – Пермь, 2004. – 191с.
4. Кирсанов А.А. Индивидуальная учебная деятельность как педагогическая проблема / А.А. Кирсанов. – Казань : КГИ, 1982. – 224с.
5. Лазаревський С.В. Методика формування у школярів загальнонавчальних умінь / С.В. Лазаревський // Педагогіка : Республіканський науково-методичний збірник. – 1986 – Випуск 26. – 152 с.
6. Маркова А. К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте : пособие для учителя / А.К. Маркова – М. : Просвещение, 1983. – 96 с.
7. Паламарчук В.Ф. Глобус інтелектус (методологія, програма, методика формування глобального інтелекту) : посібник для вчителів / В.Ф. Паламарчук. – К., 1999. – 56с.
8. Паламарчук В. Ф. Техне інтелектус (технологія інтелектуальної діяльності учнів) / В.Ф. Паламарчук. – Суми : ВВП «Мрія-1» ЛТД, 1992. – 92с.
9. Райский Б.Ф. Руководство самообразованием школьников : из опыта работы / Б.Ф. Райский, М.Н. Скаткин. – М. : Просвещение, 1983. – 143с.
10. Холодная М. А. Когнитивные стили. О природе индивидуального ума / М. А. Холодная. – СПб. : Питер, 2004. – 384 с.

11. Ельконин Д.Б. Избранные психологические труды / под. ред. В.В. Давыдова. – М. : Педагогика, 1989. – 560с.
12. Ярошенко О.Г. Проблеми групової навчальної діяльності школярів: дидактико-методологічний аспект / О.Г. Ярошенко. – К. : Станіца, 1990. – 245с.

Бурчак С.

доцент кафедри математики і методики викладання Глухівського національного педагогічного університету імені О. Довженка

УДК 371.314.6

СТРУКТУРНА СХЕМА ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ НЕРІВНОСТЕЙ У СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ

В статті запропоновано шляхи удосконалення методики навчання ліній нерівностей у середній школі. Висвітлено структурну схему організації навчальної діяльності учнів у процесі навчання нерівностей з детальною характеристикою всіх її компонентів та вказано і схарактеризовано методичну підтримку уроків математики.

Ключові слова. Шкільний курс математики, лінія нерівностей, структурна схема, робочий зошит, практикум з розв'язування задач.

Бурчак С.

доцент кафедри математики і методики преподавания Глуховского национального педагогического университета им. А. Довженко

СТРУКТУРНАЯ СХЕМА ПРОЦЕССА ИЗУЧЕНИЯ НЕРАВЕНСТВ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ

В статье предложены пути усовершенствования методики изучения линии неравенств в средней школе. Отражена структурная схема организации учебной деятельности учеников в процессе изучения неравенств с детальной характеристикой всех ее компонентов, указано и охарактеризовано методическую поддержку уроков математики.

Ключевые слова. Школьный курс математики, линия неравенств, структурная схема, рабочая тетрадь, практикум по решению задач.

Burchak S.

associate Professor, Department of mathematics and methods of teaching Glukhov national pedagogical University. A. Dovzhenko

IS FLOW DIAGRAM OF PROCESS OF STUDIES OF INEQUALITIES AT MIDDLE SCHOOL

The theme of «Inequality» occupies an important place in a course algebra. It is rich on maintenance, after methods and making decision inequalities, after possibility of its application at the study of row of other themes of school course of algebra. In the article the ways of improvement of method of studies of line of inequalities are offered at middle school. The flow diagram of organization of educational activity of students is reflected in the